

Wiek XVIII – wiek oświecenia, wiek rozumu.

„*Sapere aude!* Miej odwagę posługiwać się swym własnym rozumem – tak oto brzmi hasło oświecenia” (I. Kant).

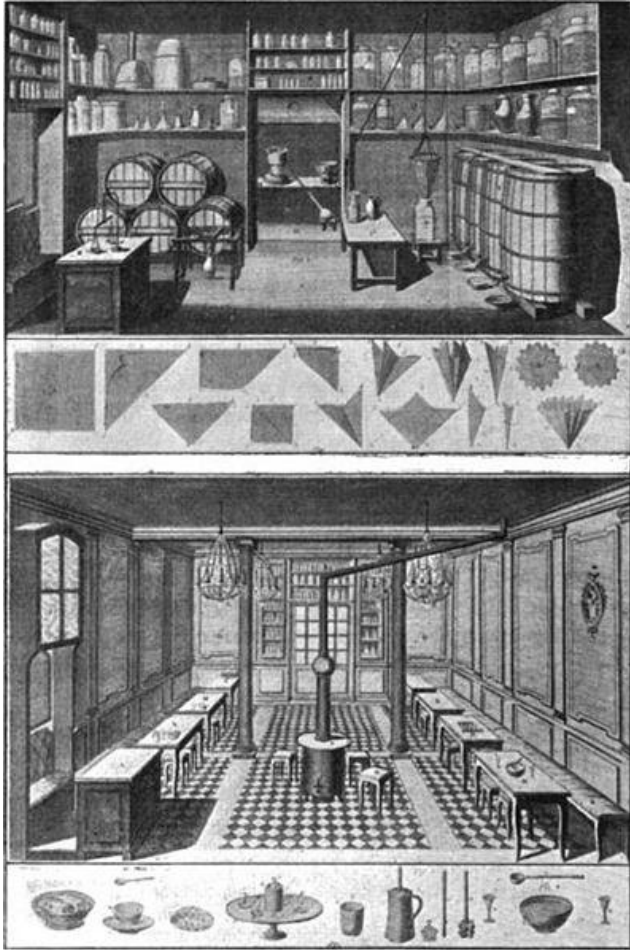

„Epoka filozofów”, którzy chcą przekształcać świat

4 główne pojęcia określające Oświecenie:

1. **Rozum** – istotna cecha człowieka i zdolność ustanawiania uniwersalnych kryteriów poznania, działania i polityki.
2. **Wolność** – zasada działania osobistego, społecznego i politycznego.
3. **Postęp** – świat podlega ciągłej naprawie (przyroda dzięki nauce i technice, świat społeczny dzięki wykształceniu, tolerancji religijnej i humanitarnemu prawu).
4. **Krytyka** wszelkich poglądów i instytucji (zwłaszcza absolutystycznego Kościoła).

W modnych kawiarniach spotykają się niezależni literaci, wolnomyśliciele w religii i radykałowie w polityce

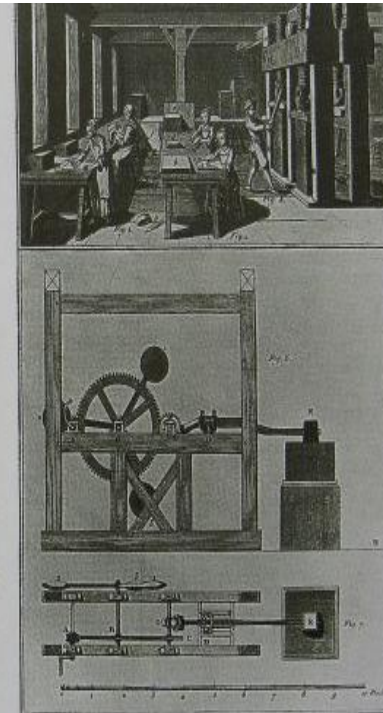
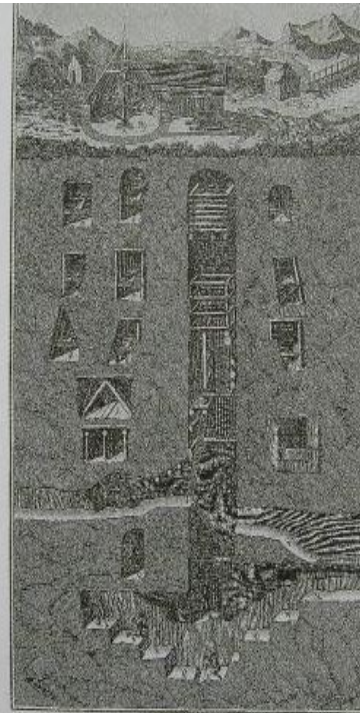
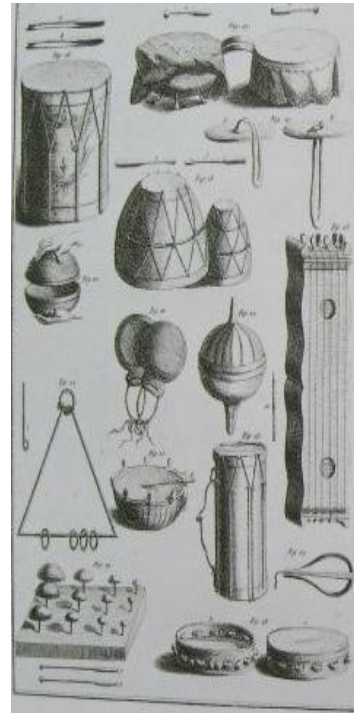

Wielka Encyklopedia Francuska – „wstępny rozdział do rewolucji” (Robespierre)

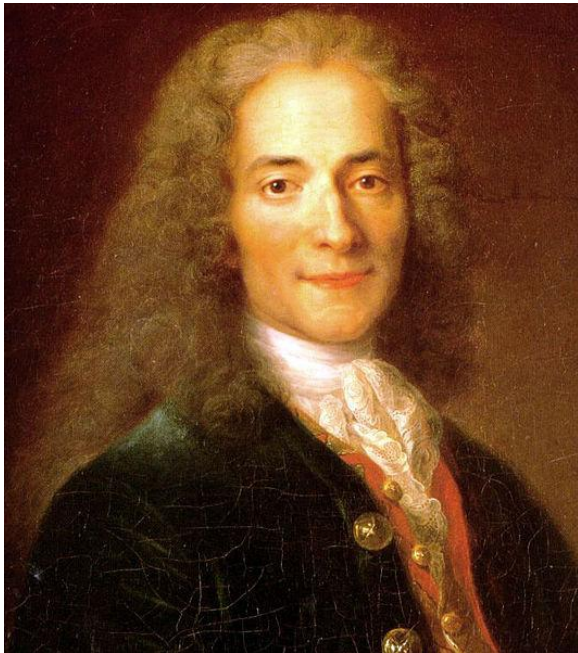
- Celem 35-tomowej Encyklopedii (1751-1780) było szerzenie wiedzy wyzwolonej z więzów autorytetu, krytycznie sprawdzonej, przeznaczonej dla pożytku ogółu.
- Zgodnie z Baconowskim rozróżnieniem trzech władz poznawczych: rozumu, pamięci i wyobraźni, Encyklopedia odnosiła się do trzech dziedzin poznania: filozofii, historii i sztuk pięknych.
- Jej twórcami byli: Denis Diderot, Jean d’Alembert, La Mettrie, Monteskiusz, Wolter i Rousseau.

Denis Diderot, redaktor Encyklopedii, chciał „zmienić powszechny sposób myślenia”

Krytyka religii i deizm

- „Gdyby Bóg nie istniał, trzeba by go wymyślić. Ale cała przyroda woła do nas, że Bóg istnieje” (Volter).
- Odróżnienie religii **pozytywnej** (opartej na Objawieniu i na Biblii, pretendującej do prawdy absolutnej) od religii **naturalnej** – religii rozumu, opartej wyłącznie na moralnych uzdolnieniach człowieka (deizm).

Jean-Jacques Rousseau – krytyk cywilizacji

Autor trzech rewolucyjnych idei:

1. Cywilizacja nie jest korzystna ani neutralna dla człowieka, lecz szkodliwa.
2. W życiu prywatnym i publicznym powinniśmy kierować się nie nakazami rozumu, lecz głosem uczucia i naturalnym instynktem (sprzeciw wobec idei wszechwładzy rozumu).
3. Społeczeństwo jest zbiorowym tworem posiadającym własną wolę różną od sumy woli jego indywidualnych członków. Obywatel powinien podporządkować się woli ogółu.

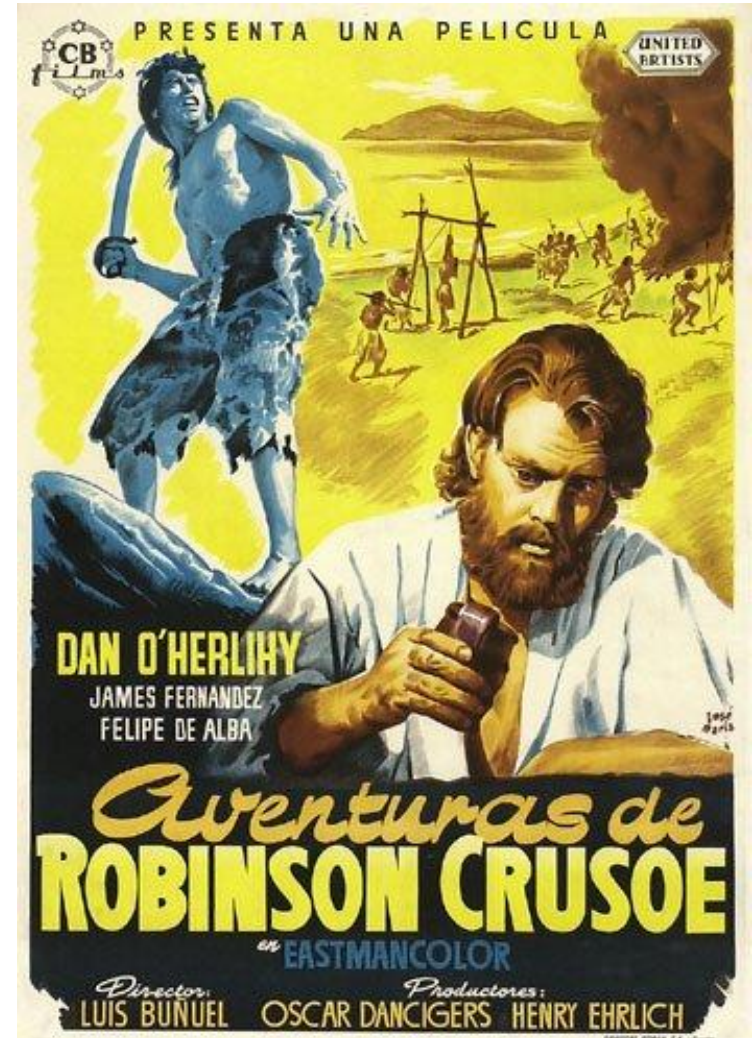
Koncepcja „szlachetnego dzikusa”

- Wg Rousseau człowiek rodzi się dobry, ulega zepsuciu dorastając w społeczeństwie. J
- Człowiek w stanie natury jest „szlachetnym dzikusiem” („człowiek z natury jest dobry, kocha sprawiedliwość i porządek”). Dorastając w cywilizowanym świecie uczymy się panować nad instynktami, tłumić prawdziwe uczucia. W efekcie udajemy, że nie myślimy i nie odczuwamy tego, co faktycznie myślimy i odczuwamy. Wynikiem tego jest alienacja jednostki z osobowości, fałsz i hipokryzja. Cywilizacja próbując okiełzać naszą naturę, niszczy to, co dobre.
- Wyzwolenie człowieka z okowów cywilizacji polegać ma na zmianie systemu wychowania.
- W pracy *Emil* Rousseau przekonuje, że dzieci powinno się zachęcać do wyrażania naturalnych skłonności. Odrzuca w nauczaniu stosowanie podręczników na rzecz nauki praktycznej poprzez przykłady. Naturalnym środowiskiem nauki powinna być rodzina, a nie szkoła. Zachętą do nauki miłość i współczucie, a nie nakazy i kary.

Filozofia wychowania wg Rousseau

- Pedagogika ma dwojaki wymiar: negatywny (ochrona wychowanka przed zgubnymi wpływami) i pozytywny (rozwój spontanicznych pobudek i naturalnych instynktów).
- 4 fazy wychowania: „wiek natury” (2-12 lat); „wiek siły” (12-15 l.); wychowanie moralne i religijne (15-20 l.); wychowanie do miłości (20-25 l.).
- Rewolucyjna teza w pedagogice: dzieciństwo rządzi się własnymi prawami.

Francuska Deklaracja Praw Człowieka z 1789 r. została oparta na ideach Rousseau i Deklaracji Niepodległości USA

- Forma demokracji zaproponowana przez Rousseau różniła się od koncepcji Locke'a. Zasadniczym jej motywem było narzucenie siłą woli ogółu (u Locke'a – ochrona wolności jednostki).
- Wolę ogółu uważał za najlepsze rozwiązanie dla całości społeczeństwa, choć nierzadko nie zgadzała się ona z pragnieniami jednostek. Wolny lud mógł powierzyć wprowadzenie nowych praw wybranej osobie (królowi czy grupie polityków).

Gdy rozum śpi, budzą się upiory

- Optymizm oświecenia dotyczący roli rozumu, został mocno zachwiany przez terror rewolucji i formę tyranii jaką ona przybrała.
- Jak napisze Hegel w *Filozofii dziejów*, błąd rewolucji francuskiej polegał na próbie wcielenia w życie czysto abstrakcyjnych zasad filozoficznych, bez uwzględnienia ludzkich skłonności.